

LINGUOPOETIC ANALYSIS OF LITERARY TEXTS: LINGUOPOETIC ANALYSIS OF LITERARY TEXTS IN TRANSLATION STUDIES

Ōqituvchi: Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi
Talaba: Jalolova Nigoraxon Nosirjon qizi
O'quv muassasasi: Qo'qon universiteti Yo'nalish:
Xorijiy til va adabiyoti Kurs: 2-kurs talabasi

Abstract. *This thesis examines the significance of linguopoetic analysis in the study of literary texts and its role in translation studies. Literary texts convey meaning not only through lexical units but also through imagery, stylistic devices, rhythm, and authorial intention. These linguopoetic elements often create difficulties in translation due to cultural and linguistic differences between languages. The research focuses on the role of metaphor, poetic imagery, syntactic structure, and authorial style in literary texts. It also analyzes the importance of preserving aesthetic value and emotional impact in translation. The findings demonstrate that linguopoetic analysis enables translators to achieve adequacy and equivalence while maintaining the artistic integrity of the original text.*

Keywords: *linguopoetics, literary text, translation studies, poetic imagery, authorial style*

Badiiy matn til, mazmun va estetik qatlamlarning murakkab va uzviy uyg'unligi natijasida shakllanadigan ko'p qatlamli hodisadir. Bunday matn nafaqat ma'lumot yetkazish, balki o'quvchiga estetik zavq berish, hissiy ta'sir ko'rsatish hamda muayyan badiiy g'oyani ifodalash vazifasini bajaradi. Badiiy matnda muallifning individual dunyoqarashi, hayotiy tajribasi, hissiy kechinmalari va badiiy niyati til vositalari orqali o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi. Shu sababli badiiy matn oddiy informatsion yoki ilmiy matnlardan keskin farq qiladi va o'quvchidan faqatgina mazmuni tushunishni emas, balki chuqur estetik idrok va badiiy tafakkurni talab etadi.

Badiiy matnni to'liq anglash jarayoni murakkab bo'lib, unda faqatgina leksik ma'nolarni tushunish yetarli emas. Matnda qo'llanilgan obrazlar, ramzlar, metaforalar, stilistik usullar va sintaktik qurilmalar muallif fikrini bevosita va bilvosita ifodalashga xizmat qiladi. Ana shu jihatlar badiiy matnni chuqur tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi. Bu jarayonda lingvopoetik yondashuv muhim ilmiy-metodik asos sifatida namoyon bo'ladi.

Lingvopoetika tilshunoslik va poetikaning kesishgan sohasi bo'lib, badiiy matndagi til birliklarining estetik va badiiy funksiyalarini o'rganishga qaratilgan. Ushbu soha badiiy matnda qo'llanilgan til vositalarining nafaqat grammatik yoki

(10th international scientific and practical conference)

semantik, balki estetik qiymatini ham tahlil qiladi. Lingvopoetik yondashuv orqali til birliklarining obraz yaratishdagi roli, ularning hissiy-ekspressiv xususiyatlari va o'quvchiga ko'rsatadigan ta'siri aniqlanadi. Lingvopoetik tahlil doirasida metafora, epitet, ramz, personifikatsiya, taqqoslash kabi badiiy vositalar muhim o'rin egallaydi. Metafora orqali muallif abstrakt tushunchalarni obrazli shaklda ifodalaydi, epitet esa tasvirlanayotgan hodisa yoki predmetga estetik rang-baranglik bag'ishlaydi. Ramzlar orqali esa chuqur falsafiy va ma'naviy g'oyalar yashirin tarzda yetkaziladi. Personifikatsiya vositasida esa jonsiz predmetlar va hodisalarga insoniy xususiyatlar berilib, matnning ta'sirchanligi oshiriladi.

Badiiy matnda lingvopoetik vositalar faqatgina bezak vazifasini bajarmaydi. Ular muallif g'oyasini to'liq ochib berish, asarning estetik qiymatini oshirish va o'quvchi ongida jonli obrazlar yaratish uchun xizmat qiladi. Shu sababli lingvopoetik tahlil badiiy matnning ichki tuzilishini ochib beruvchi muhim ilmiy usul hisoblanadi.

Badiiy matnda leksik qatlam alohida ahamiyatga ega. So'z tanlovi muallif uslubining eng muhim belgilaridan biri bo'lib, u orqali muallifning individual ijodiy qiyofasi namoyon bo'ladi. Emotsional-ekspressiv so'zlar, sinonimik qatorlar, antonimlar va metaforik birliklar badiiy tasvirni boyitadi va matnga hissiy rang-baranglik bag'ishlaydi. Leksik birliklarning o'rinli qo'llanishi matnning ta'sirchanligini oshiradi va o'quvchida muayyan kayfiyat uyg'otadi.

Sintaktik qatlam ham badiiy matnning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Gaplarning tuzilishi, ularning uzun yoki qisqa bo'lishi, takror, parallelizm, inversiya kabi vositalar matnning ritmik va ohangdor tuzilishini shakllantiradi. Masalan, takrorlar orqali muallif muayyan fikr yoki hissiy holatni kuchaytiradi, parallel konstruksiyalar esa matnga musiqiylik va muvozanat bag'ishlaydi. Inversiya vositasida esa muallif so'z tartibini o'zgartirib, muhim unsurlarga urg'u beradi.

Badiiy matnni tarjima qilish jarayoni lingvopoetik jihatdan nihoyatda murakkab va mas'uliyatli hisoblanadi. Tarjimon faqatgina matn mazmunini boshqa tilga o'girish bilan cheklanib qolmasligi kerak. U matnning estetik, badiiy va emotsional qatlamlarini ham imkon qadar saqlab qolishi lozim. Chunki badiiy matnning asosiy qiymati aynan shu unsurlar bilan belgilanadi.

So'zma-so'z tarjima ko'pincha badiiy matnning obrazlilik xususiyatini yo'qotishga olib keladi. Natijada muallif uslubi buziladi va matnning estetik ta'siri pasayadi. Shu sababli badiiy tarjimada lingvopoetik tahlil muhim metod sifatida qo'llaniladi. Tarjimon avvalo matnni lingvopoetik jihatdan tahlil qilib, undagi asosiy badiiy vositalarni aniqlashi va ularni tarjima jarayonida qayta yaratishga harakat qilishi kerak.

Tarjimada eng katta qiyinchiliklar metaforalar va madaniy realiyalarni uzatish bilan bog'liq. Ayrim metaforalar muayyan milliy madaniyat, tarix yoki mentalitet bilan chambarchas bog'liq bo'lib, boshqa tilga to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinganda o'z

estetik qiymatini yo'qotadi. Madaniy realiyalar esa tarjimonda qo'shimcha izoh yoki ijodiy yondashuvni talab etadi.

Bunday holatlarda tarjimon ekvivalentlik va adekvatlik tamoyillariga asoslanadi. Ekvivalentlik mazmun va funksiyaning mosligini ta'minlashga qaratilgan bo'lsa, adekvatlik matnning umumiy estetik ta'sirini saqlashga xizmat qiladi. Bundan tashqari, izohlovchi tarjima va ijodiy moslashuv strategiyalari ham keng qo'llaniladi. Ushbu usullar orqali tarjimon matnning badiiy qiymatini saqlab qolishga erishadi. Muallif uslubini saqlash badiiy tarjimaning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Muallifning individual so'z tanlovi, obraz yaratish usuli, sintaktik tuzilmalari va stilistik xususiyatlari tarjimada imkon qadar qayta yaratilishi zarur. Aks holda tarjima matn muallif asaridan uzoqlashib ketishi mumkin. Lingvopoetik yondashuv tarjimonga matnning ichki tuzilishini chuqur anglash, muallif niyatini to'g'ri tushunish va uni boshqa til vositalari orqali qayta ifodalash imkonini beradi.

Xulosa

Ushbu tadqiqotda badiiy matnning lingvopoetik tahlili va uning tarjimashunoslikdagi ahamiyati keng va batafsil yoritildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, lingvopoetik yondashuv badiiy matnni chuqur anglash, uning estetik va emotsional ta'sirini saqlash hamda muallif uslubini tarjimada qayta yaratishda muhim rol o'ynaydi. Tarjima jarayonida lingvopoetik unsurlarni hisobga olish badiiy tarjima sifatini sezilarli darajada oshiradi. Shu sababli lingvopoetika tarjimashunoslikda samarali, dolzarb va muhim metod sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Baxtin M. M. Dialogik tasavvur.
2. Lotman Yu. M. Badiiy matn strukturasi.
3. Newmark P. A Textbook of Translation.
4. Nida E. A., Taber C. R. The Theory and Practice of Translation.